

„Szeged város hű fia, s első polgára”

Osztróvszky József hátramaradott írásait gyűjtötte egybe, és hozzá életrajzát is elkészítette *Ruszoly József* professzor. A munka, amelyet a Szegedért Alapítvány és a szegedi közgyűlés támogatott, a napokban jelent meg a Somogyi-könyvtár *Szegedi arcélek* című sorozatában. A szerző e kötettel tiszteli meg azt a példa értékű életet élt szegedi értelmiségit születése 175. évfordulóján, aki „a századforduló meg a későbbi korok embereinek már csupán... a történelem fakuló adata: a város egy melékutcájának névadója”.

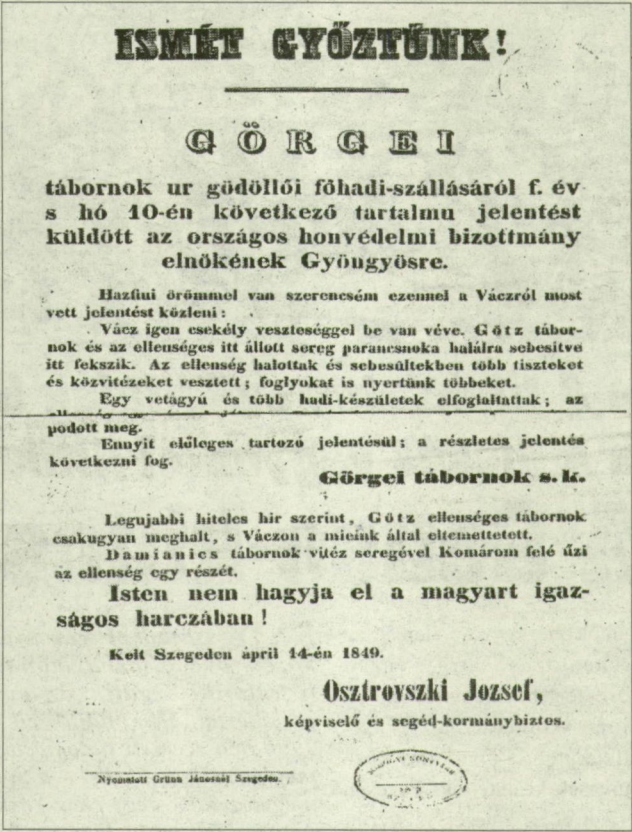
A szegedi polgárcsalád szülötte a helyi piaristáknál végzett tanulmányai után Pozsonyban jogot hallgatott, majd hazatérve ügyvédi irodát nyitott, és bekapcsolódott a reformkori küzdelmekbe. A forradalom alatt *Szegeden a nemzetország szervezője*, a város első tanácsnoka, később országgyűlési képviselője volt. A szabadságharc idején *Vukovics Sebő* és *Batthyány Kázmér* mellett segédkormánybiztos, majd az utóbbi távozása után kormánybiztos lett, végül az országos törvényszék bírójává nevezte ki *Kossuth*. A szabadságharc leverése után 6 évet raboskodott, elsősorban *Josefstadt*ban. Szabadulása után bekapcsolódott a szegedi politikai életbe, 1860–61-ben, a „kis forradalom” idején polgárnagy (polgármester) lett. A kiegyezést követő po-

litikai küzdelmekben is részt vett, de *ellenzékbe szorult*, majd miután 1869 májusában kúriai bírónak nevezték ki, Pestre költözött, ám *élete végéig figyelemmel kísérte hön szeretett városának sorsát*.

A száraz adatokból is egy mintául állítható életvezetéssel

alakuló sorsot láthatunk magunk előtt. Az értelmiségi pályát választó fiatalember kitűnő szakemberré képi magát. Szakismereteinek bővítéséről politikai pályája és börtönevei alatt sem feledkezik meg. Ez a szaktudás lendíti majd át élete válságos szakaszain, mert

munkát, elismerést és hivatalt hoz számára. Sorsával nem kérkedő (éppenhogy csak megmenekült a halálbüntetés végrehajtásától), hanem mindenkor legjobb tudását a köz számára is átadni vágyó tevékeny ember típusa. Generációjának nem egy tagja futott be hasonló

életpályát. Közülük említsük meg a szomszéd vár, Vásárhely jelesét, *Garzó Imrét*. Ők és mások képezték sok esetben majd egy évszázadot átívelő pályájukkal a 19. századi magyar átalakulás előrevivőinek derékhadát, akiknek vállára nehezedett egy ország sorsa, és a

nagy, országos hírnévek mellett becsületes életet élve ők végezték különböző szintű pozíciókban és hivatalokban azt a munkát, melynek során a nemzeti társadalom korából az ország átlépett a polgári világba.

Ha „*Szeged város hű fiának, s első polgárának*” nem is tudott szobrot állítani (azonban egykori polgármágnak képét megfejtette), és a 20. századnak, az új barbárság korának gyermekei megfedkeztek jeles elődjükről, *Ruszoly József körülmekintő kutatás után a rá jellemző pontossággal* szép szavakban, kerek és lendületes mondatokban formálta meg Osztróvszky emberi arcát. Gondolkodásmódját pedig összegyűjtött és közreadott írásaiból ismerhetjük meg, amelyeket a Pesti Hírlap első szegedi levelezőjeként, a *Szegedi Híradó* alapító tagjaként írt. Bennük haladó, liberális álláspontját kifejtő politikai cikkek mellett ír a mindennapi problémákról: vízvezetékéről, kereskedelemről, egyebekről, olvashatjuk visszaemlékezését a szegedi 1848–49-es eseményekre, amelyekben Reizner könyve mellett is találunk újat városunk 1848–49-ére vonatkozóan. *Ruszoly József* olyan embert fedezett fel újra számunkra, akit sohasem szabadott volna elfelejteni.

Blazovich László

Midőn az 1848-ik év tavaszán a Batthyány-minisztérium ama 10 honvédszászlóaljnak toborzás útján felállítását elhatározta – melyek azután a 200 000 főre szaporodott magyar hadseregnek magvát képezték –, a híressé lett 3-ik zászlóalj székhelyéül Szeged tüzetett ki. A város tanácsa az illető miniszteri rendelet vételével néhány Rengei Nándor (Rengey Ferdinánd) tanácsnok, majd országgyűlési képviselőtársammal engemet küldött ki toborzásra, Rengeit a város alsó, engemet pedig a felső részére. Társam alsóvárosban nem nagy sikerrel működhetett, de annál nagyobb lelkesedéssel özőnlött a harcoszomjas ifjúság az én zászlóm alá, legnagyobb részben iparossegédek, főleg asztalosok, úgyhogy némely asztalos műhely, hol 5–10 segéd dolgozott, teljesen kiürült. Az első szegedi fi, ki nálam magát besoroztatta, az akkor alig 17 éves technikus tanuló, jelenleg Szeged város telekkönyvvezető-ellenőre, Szabó Mihály volt, ki később mint őrmester a 3-ik zászlóaljtól a Győrről alakult 29-ik honvédszászlóaljhoz hadnagyként tétetett át, mely zászlóaljnak a világosi fegyverletételkor parancsnoka volt. Amint említém, annyira özőnlött az ifjúság a zászló alá, hogy alig 8 nap alatt a minisztérium által megállapított 1000 főnyi szám nemcsak együtt volt, hanem még dacára, hogy az orvosi vizsgálaton – az akkori osztrák tiszték és katonai orvosok túl nehézségek lévén – majd minden harmadik ember mint alkalmatlan visszautasztatott, 400 fiúnál több – mert már honvéd nem lehetett – a Turszky-ezredbe soroztatták be magukat. Azonban a lelkét e zászlóaljnak azon mintegy 150 főnyi újonccsapat képezé, mely Nagyváradról és Szabadkáról jött. Ezek között volt Gorove Antal a 3-ik zászlóaljnak későbbi parancsnoka, Fluck Ferenc s több mások, kik a hős Damjanich vezetése alatt e zászlóalj győzhetetlenségéről méltán megérdemelt hírnevének kivívásában legfőbb tényezők valának.

Nem hagyhatok megemlékezés nélkül e vitéz zászlóalj alakulása idejéből egy jelenetet, melyre visszaemlékezve, most is sebesen érzem lüktetni ereimben a vért.

A Batthyány-minisztériumnak, miként köztudomással van, főhíbjája volt, hogy túlbecsületeségében a bécsi kamarillát nem látta oly gonoszának, mint amilyen valósággal volt, másrészt pedig óvatosságánál fogva, nem helyezte a magyar nép lelkesedésében annyi bizalmat s nem várt tőle annyi áldozatkészséget, mennyit szabadságharcainkban tanúsítva méltán megérdemelt. Ez volt az oka, hogy a Batthyány-minisztérium az első 10 honvédszászlóalj felállításához is, mondhatom, oly félve nyúlt, mert nem bízott, hogy csak önkéntes toborzás útján kiállíthatók legyenek. E bizalmatlanság következménye volt

Emlékek a szabadságharcról Részletek Osztróvszky 1908-as visszaemlékező leveléből

azután az is, hogy a zászlóaljhoz szükséges felszerelésekre a kellő intézkedések mindenütt hiányoztak. Mert – mint említém – a 3-ik zászlóalj létszáma alig 8 nap alatt betellett, de az újoncok számára nemcsak a fegyver(ről) és ruházatról nem volt gondoskodva, hanem még azon pénzösszeg sem utaltványoztatott, amelyből a felavatottaknak ígért 8 pengőforint előpénz fedezendő lett volna, úgy hogy Szegeden, toborzótársam(mal,) Rengeivel azon pénzekből fizettük a zászló alá felesküldött honvédeknek az előpénzt, melyet a lakosságtól – e részbeni hivatalos kiküldetésünknel fogva – a haza megmentésére adakozás útján gyűjtöttünk. Megtörtént, hogy a zászlóalj már hetek óta kiálltva lévén: fegyver, ruházat s mi legfőbb vala, tiszték nélkül hevert Szegeden, türelmetlenül várva a pillanatot, melyben a csatatérre szállíttassék. Végre talán az ötödik héten jött Szegedre Utassy Károly, ki a cs. (császári) huszároknál mint hadnagy szolgálván, ott lemondott, s a 3-ik zászlóaljhoz főhadnagynak nevezetett ki.

Ezalatt a fellázadt rációk Szt.-Tamásnál és a római sáncoknál mindinkább gyülekeztek, s a vész, mely aztán oly iszonyú mérvben kitört, napról napra fenyegetőbb alakot öltött. Ekkor történt, hogy a kormánynak egy küldöttje s megbízottja Szegeden megjelenván, Vadász Manó akkori polgármagyot felszólította, hogy 5–600 szegedi nemzetőrt mozgósítva, a rációk ellen Ó-Becsére küldjön. Vadász Manó még akkor éjjel tanácsulást gyűjtve össze, előterjeszté a kormány megbízottjának kívánságát. Mire elhatároztatott, hogy a Ferenc Károly magyar gyalogsorezrednek egy egész zászlóalja állomásozván Szegeden, igen rossz vért szűlné a polgárságban, ha a nemzetőrök, mint családások, tűzhelejtektől elszakaszthatva, ellenségre vitetnének, a rendes katonaság pedig azalatt Szegeden heverne, miért is eszközölje ki a kiküldött úr a kormánytól, hogy előbb a rendes katonaság menjen, s ha szükséges lesz, menni fognak mind a nemzetőrök is. Úgy is lőn. Alig telt bele három nap, s a Ferenc Károly zászlóalj, mely azután az egész harc folyama alatt vitézül viselte magát, Szt.-Tamás alá küldetett, a nemzetőrök pedig teljesítették ezen időtől kezdve a háború végéig a helyi katonai szolgálatokat.

A 3-ik zászlóalj pedig még folyvást Szegeden

hevert, öltöny, fegyver és tiszték nélkül. Ezalatt a Budapesten alakult 1-ső és 2-ik honvédszászlóalj is leszállítottat Becsére, teljesen felruházva és felfegyverezve. Lélekemelő volt e daliás alakokat látni abban a gyönyörű honvédruhában. Egy napig pihentek Szegeden, s megjelenésük annyira felvillanyozta Szeged fiait, hogy akár még három zászlóaljat kiállíthattak volna rögtön, de annál jobban elkeserítette a 3-ik zászlóalj vitézeit, hogy amíg társaik a dicsőség mezejére vitetnek, ők Szegeden kénytelenek heverni. Azonban alig telt pár nap, ismét felhívás érkezett Szeged város hatóságához, hogy egy zászlóalj nemzetőr indíttassék Szt.-Tamás alá. De már erre a 3-ik zászlóalj tökéletesen elvesztette békétűrését. A szó szoros értelmében ostrom alá vették a városházát, hangosan követelve, hogy adják nekik a nemzetőrök fegyvereit, mert nem tűrik, hogy amíg ők itt téltenségben hevernek, addig a nemzetőrök – mint családapák – harcba menjenek.

A polgármester rögtön tanácsulást tartott, melyben Utassy Károly is jelen lévén, a zászlóalj nevében annak elindítását erőlyesen sürgette; – közmegegyezéssel elhatároztatott, hogy a 3-ik zászlóalj amennyire lehetséges felfegyvereztetvén, Utassy Károly főhadnagya parancsnoksága alatt haladéknélkül gőzhajón Becsére szállíttassék, s a kormány ezen szükség parancsoltá intézkedésről, a felelősség elvállalása mellett, azonnal tudósíttassék, – minthogy a zászlóaljbéli legénység legnagyobb része a leg-szükségesebb ruházatot nélkülözé, a város minden részeibe küldöttséget menesztettek, a zászlóalj számára csizmákat, fehér ruhákat stb. gyűjtetni.

Míg a tanácskozás tartott, a zászlóalj minden tagja a városháza elé gyűlve várta az eredményt, melyről fentebb érintett tévk. Ezer torok eget verdeső „éljen” kiáltása üdvözlé Utassy szavait. A honvédek, ki csak hozzáférhetett – felugrottak a kocsi, ölelték, csókolták a főhadnagynak meg a ruháját is, és annyian özőnlöttek

fel hozzá, hogy a koci a szó szoros értelmében leszakadt terhe alatt. Ekkor pedig karjaikra emelve vitték szállására. Szóval: a zászlóalj örömet s azon boldogságot, mely minden egyes tagjának arcáról sugárzott, leírni lehetetlen. És miért örültek e jó fiúk oly kimondhatatlanul?... Mert végre elmehettek Szt.-Tamás sáncai alá, a hazáért... meghalni!... Mert bizony ezen 1030 fiúból a szabadságharc végével alig volt még életben 100 vitéz, s ezek is sebekkel terhelve.

Másnap reggelre annyi fehér ruha és lábbeli gyűlt össze a lakosoktól, hogy az illetők teljesen ellátattak e részben; Szeged város tanácsa pedig az egész zászlóalj számára nyári zubbonyokat és nadrágokat készíttetvén, ezeket rövid idő múlva utána küldé a táborba.

Az indulás napján a nemzetőröktől beszédett fegyverekkel 4 század, 2 század pedig a kifeszített kaszákkal lett ellátva s eképp felszerelve szállíttatott el a zászlóalj gőzhajón Becsére, a szegedi népnek őszinte üdvkiáltásaival kísérve.

A zászlóalj eltávazása után harmadnapra megjelent Szegeden Damjanich János őrnagy tisztikarával együtt, hogy átvége zászlóalját, s bámulat, midőn hiült helyét találta. Felkeresett, s tréfközve tőlem kérte számon. Ekkor láttam a hőst először s fájdalom utoljára is! – Daliás és férfias szép alakja, első tekintetre teljes rokonszenvetem megnyeré. Egész elragadtatással kérdezé tőlem, hogy a Pestről jött honvédszászlóaljakat láttam-e? – „Mily isteni gyerekek azok” – mondá s hozzátéve: „hej! ha az én zászlóaljam is olyan lenne.” „Ami a külsejüket illeti – felelém –, ha majd egyenruhába öltöztetik őket, ezek is oly gyönyörű gyerekek lesznek, mint azok; lelkületüket illetőleg pedig meg merem jósolni őrnagy úrnak, hogy aligha lesz párja a hadseregben.” Ekkor elbeszéltem, hogy mily lelkesedéssel indultak el a táborba, s megvallom, élvezet volt szemlélnem a Damjanich arcán azon, mondhatni szellemi felmagasztaltságot, melyet elbeszélsem benyomása idézett azon elő. Forró hévvel szortá meg jobbot, s csak arra kért, hogy rendeljek számára kocsikat, mert nincs nyugta, míg a fiúkat meg nem láthatja. Még akkor nap este – egy vasárnapon – elutazott tisztársával Becsére.

Mi lett Damjanichból!... és kéze alatt az ő kedves fiaiból, a 3-ik zászlóaljból – szükségtelen elmondanom. – Száz csaták diadala tanúskodik Damjanich és a 3-ik zászlóalj dicsőségéről, melyet a történelem öröklített meg.

Csak annyit említek még meg, hogy a legelső magyar, ki Szt.-Tamás sáncai alatt elvérzett, a szabadságharcnak első áldozata, a 3-ik zászlóaljnak egyik közvitéze, egy szegedi fiú: Baurnfeind Gyula volt. Illő, hogy legalább Szeged népe el ne felejtse nevét.